

Przed feminizmem. Kobiety i świat polityki w Anglii, Francji i Polsce c. 1750-1830

Co źródła historyczne sporządzone przez kobiety i mężczyzn mogą nam powiedzieć o kobietach zaangażowanych politycznie w epoce przełomu – między *ancien régime* a nowym klasowym społeczeństwem końca XVIII i początku XIX w.? Jakie podobieństwa i różnice można dostrzec, porównując narracje na temat zaangażowania politycznego kobiet żyjących w społeczeństwach ukształtowanych przez różne systemy polityczne i wpływy kulturowe? Celem mojego projektu jest udzielenie odpowiedzi na te pytania. Zdecydowana większość źródeł wykorzystywanych przez historyków została stworzona przez i o mężczyznach. Metodologia feministyczna wydobyła doświadczenia kobiet z marginesu historii i umieściła je w centrum uwagi badaczy. W rezultacie odkryliśmy wiele dokumentów, które wyszły spod pióra kobiet i które pozwalają nam zgłębić „kobiecą” perspektywę. Lepiej dziś rozumiemy wiele kwestii związanych z ich funkcjonowaniem w przeszłości, przede wszystkim pełnieniem przez nie tradycyjnych ról córek, żon i matek. Choć historycy poświęcili dotąd sporo uwagi kobietom, które angażowały się w sprawy publiczne, przekraczając tym samym społeczno-kulturowe normy, rzadziej koncentrowali się na perspektywach obu płci. Jest to szczególnie widoczne w odniesieniu do społeczeństw przedindustrialnych. Zamierzam częściowo wypełnić wspomniane luki w historiografii poprzez zbadanie obecności kobiet w świecie polityki, ich kultury politycznej oraz reakcji mężczyzn na kobiecą aktywność w sferze publicznej w latach 1750–1830 w Anglii, Francji i Rzeczypospolitej (w XIX w. w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim).

Źródła, które poddam analizie, obejmują korespondencję, wspomnienia podróżników, którzy w omawianym czasie odwiedzili wszystkie trzy kraje, pamiętniki szlachty, literaturę, podręczniki oraz dokumenty wytworzone przez administracje państwowe, czyli kopie listów przechwyconych przez służby wywiadowcze, a także relacje dyplomatyczne ambasadorów i agentów przebywających w Londynie, Paryżu i Warszawie. Zajmę się drugą połową XVIII w. i początkiem XIX stulecia, gdyż liczba zachowanych dokumentów jest znacznie większa dla tego okresu niż dla pierwszej połowy XVIII w. Rok 1795 symbolicznie wyznaczył nową epokę w historii Europy, jednak nie zamyka on chronologicznych ram moich poszukiwań. Moim celem jest bowiem pokazanie zmian i ciągłości w myśleniu o rolach kobiet i mężczyzn w dłuższej perspektywie, obejmującej kilka pokoleń. Porównanie kobiecych i męskich narracji dotyczących polskich kobiet z przekazami o Francuzkach i Angielkach pozwoli mi zająć się wpływem oświecenia i romantyzmu na role oraz relacje płci w różnych kontekstach geograficznych, a także wskazać podobieństwa i różnice między Europą Zachodnią i Środkowo-Wschodnią w okresie wielkich przemian. W swoich badaniach koncentruję się na elitach, ponieważ dostępne źródła ukazują doświadczenia przede wszystkim arystokratów i szlachty – grup tradycyjnie zaangażowanych w politykę i sprawujących urzędy publiczne.

W ramach projektu zidentyfikuję i opiszę grupę kobiet, które były uważane przez ich współczesnych za aktywne politycznie, scharakteryzuję kobiecą działalność oraz ocenię jej znaczenie w życiu publicznym. Skupię się na społecznym odbiorze nietypowych, niecodziennych zachowań kobiet, dzięki czemu będę mogła wytłumaczyć, które kobiety były postrzegane jako „niebezpieczne” i/lub „użyteczne”, w jakich kontekstach ich działania były dobrze widziane, a nawet oczekiwane i w jakich sytuacjach spotkały się one z krytyką. Pokażę też, w jaki sposób spojrzenie mężczyzn różniło się od kobiecego postrzegania ich ról i statusu społecznego. Przyjęcie perspektywy porównawczej i transnarodowej pozwoli poszerzyć istniejące badania nad obecnością kobiet w polityce europejskiej, ukazać ją przez pryzmat podobieństw i specyfik wybranych regionów, a także transferów idei i praktyk pomiędzy nimi.

Projekt odpowiada na bieżące zapotrzebowanie. Planowana monografia będzie cennym punktem odniesienia dla innych badaczy zajmujących się historią kobiet, relacjami między kobietami i mężczyznami oraz bardziej ogólnie – historią „długich wieków” XVIII i XIX. Najważniejsze wyniki badań zamierzam opublikować w wolnym dostępie na łamach wiodących czasopism naukowych w formie artykułów w języku angielskim. Projekt skierowany jest również do szerszej publiczności. Ma szansę zainteresować osoby spoza środowiska akademickiego, gdyż skupia się na tak ważnych dla współczesności kwestiach, jak role kobiet i mężczyzn, społeczne oczekiwania i stereotypy oraz przekraczanie społeczno-kulturowych norm. Koncentruję się na niewielkim odsetku kobiet, co pozwoli mi ukazać mechanizmy związane z przekraczaniem tradycyjnych granic i norm przez marginalizowane grupy społeczne.